

VIITASAMMAKKOSELVITYS YLÖJÄRVEN SIIVIKKALASSA LEPPÄSTENTIEN HONKAMÄEN OJALLA

FM (biologi) Turkka Korvenpää
14.5.2024

Sisällys:

1. JOHDANTO.....	3
2. VIITASAMMAKON EKOLOGIAA.....	3
3. SELVITYSKOHDE.....	4
4. MENETELMÄT	5
5. TULOKSET JA NIIDEN TULKINTA.....	5
6. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET	6

Pohjakartta ja ilmakekuva: © Maanmittauslaitos 05/2024

Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy
Hanhenkaari 10 as 16
21420 Lieto
Puh. 045-6793602
www.envibio.net

1. JOHDANTO

Ylöjärven kaupunki on laatimassa asemakaavaa Siivikkalassa Leppästentien alueella. Alueelta on laadittu luontoselvitys vuonna 2022 (Ahlman & Hankonen 2022), jonka yhteydessä tehtiin myös viitasammakkokartoitus. Luontoselvitysraportissa kerrotaan, että viitasammakkoselvityksen maastotyöt suunnattiin kaava-alueeseen sisältyville Näsijärven rannoille sekä eräisiin kausikosteisiin painanteisiin. Honkamäen talon länsipuolella sijaitsevan ojan ja sen ympäristön sisältyminen vuoden 2022 viitasammakkokartoitukseen on epävarmaa, ja on esitetty epäily, että oja lähiympäristöineen voisi olla viitasammakolle sopiva lisääntymispaikka. Asian selvittämiseksi Ylöjärven kaupunki tilasi Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy:ltä ojan viitasammakkokartoituksen. Työn suoritti FM (biologi) Turcka Korvenpää.

2. VIITASAMMAKON EKOLOGIAA

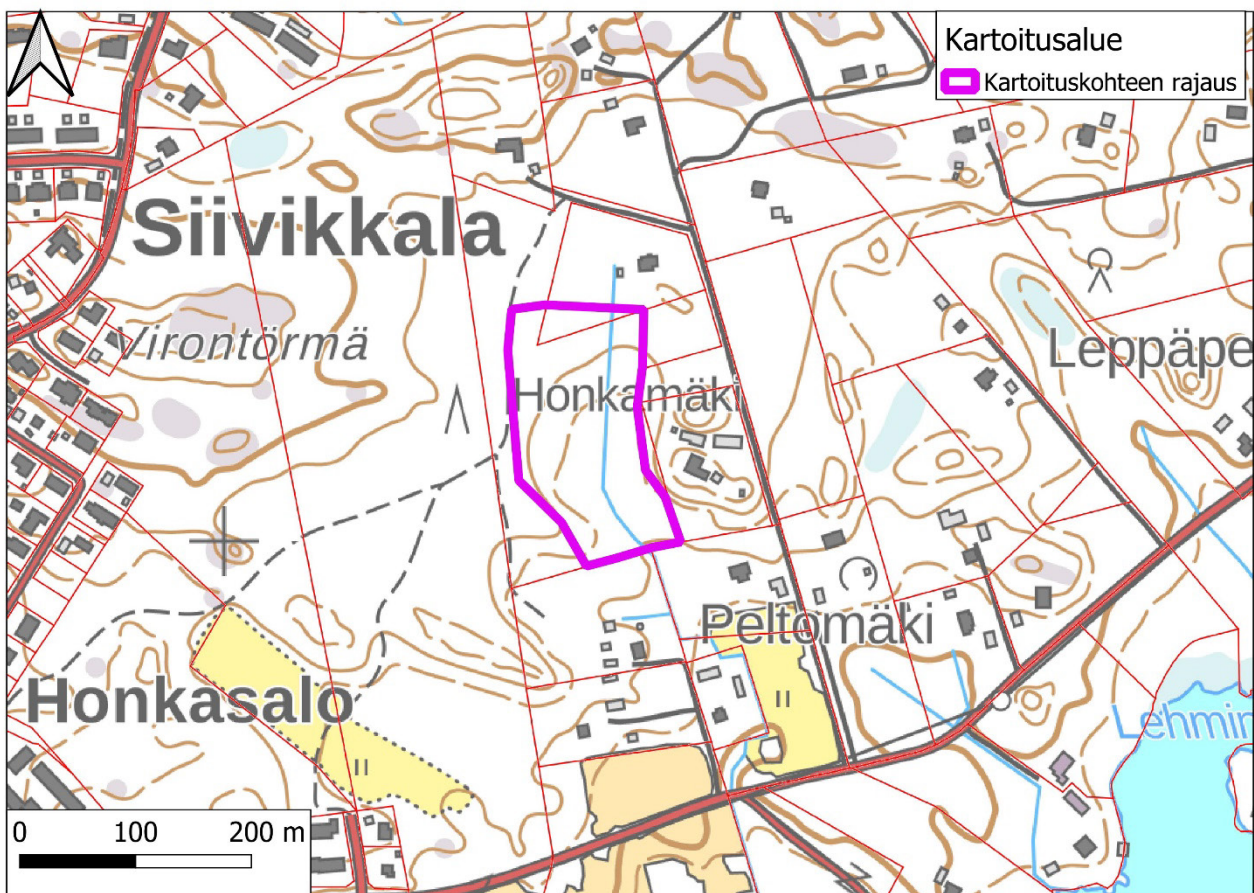
Viitasammakkoa (*Rana arvalis*) tavataan lähinnä Etelä- ja Keski-Suomessa, mutta havaintoja on aina Keski-Lappia myöten. Lajin elinympäristöä ovat suot, vesistöjen rannat ja erilaiset pienvedet kuten kaivannot, lammet ja hitaasti virtaavat suuret ojat sekä näiden läheiset maa-alueet. Viitasammakko tulee toimeen jopa heikkosuolaisessa murtovedessä, ja se viihtyy hyvin myös erilaisissa ihmisen kaivamissa lammissa. Viitasammakko on mainittu EU:n luontodirektiivin liitteessä IV, ja sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

Viitasammakko muistuttaa ulkonäöltään huomattavan paljon tavallista ruskosammakkoa (*R. temporaria*). Parhaiten lajit erottaa toisistaan kutuäänistä, jotka eroavat selvästi. Viitasammakon kutuääntely muistuttaa veden alle painetusta tyhjästä pullosta nousevien ilmakuplien pulputusta. Sen on kuvattu kuulostavan myös pienen koiran haukunalta. Ruskosammakon kurnutuksesta selvästi poikkeava ääni on melko hiljainen, ja se kuuluu korkeintaan noin sadan metrin päähän.

Viitasammakot viettävät talven horroksessa vesistöjen pohjamutaan kaivautuneina ja mahdollisesti myös maakoloissa. Veden tulee olla niin syvää, ettei vesistö jäädy pohjaa myöten. Horros päättyy keväällä jäiden lähtiessä, jonka jälkeen viitasammakot alkavat kutea. Kutu tapahtuu Etelä-Suomessa huhti-toukokuun vaihteessa yleensä hieman ruskosammakkoa myöhemmin. Kudun ajoitus vaihtelee vesistön tyypistä sekä kevään

säästä riippuen, ja se kestää melko lyhyen aikaa. Kutupaikat ovat yleensä pysyväetisempiä kuin ruskosammakolla, ja niitä luonnehtii rehevä kasvillisuus. Viitasammakot kokoontuvat ryhmäsoitimiksi, ja ne ovat kiivaimpaan kutuaikaan äänessä pitkin päivää, mutta usein parhaiten iltahämärissä ja yöllä.

Kudun päätyttyä aikuiset viitasammakot siirtyvät maalle. Kesällä ne liikkuvat noin kilometrin säteellä lisääntymispaikastaan. Syys-lokakuussa viitasammakot palaavat vesistöihin talvehtimaan. Mätimunista kuoriutuvat toukat eli nk. nuijapäät siirtyvät muodonvaihdon jälkeen heinä-elokuussa maalle.

Kartta 1. Kartoitusalue.

3. SELVITYSKOHDE

Työssä selvitettiin viitasammakon esiintymistä Honkamäen talon länsipuolella sijaitsevalla ojalla ja sen lähiympäristössä (kartta 1). Ojaa ympäröivässä laaksossa on paikoin kausikosteita painanteita, joissa puusto on monesti aukkoista. Yleisesti laakso on harvahkoa

koivuvaltaista puustoa kasvavaa metsittyynyttä entistä peltoa (oja virtaa vielä vuoden 1980 peruskartassa pellolla, <https://vanhatkartat.fi/>).

4. MENETELMÄT

Viitasammakkoselvityksessä noudatettiin Saarikiven (2017) laatimia kartoitusohjeita. Kartoitus perustuu kutevien yksilöiden havainnointiin. Viitasammakot ovat monesti äänessä myös pitkin päivää, mutta kartoitukset tehdään usein illalla ja yöllä, koska silloin mm. taustamelua on vähemmän, mikä helpottaa havainnointia. Kutuaika on lyhyt ja sen ajoittuminen riippuu kevään säistä. Lisäksi ajoituksessa on vesistötyypistä johtuvaa vaihtelua samallakin seudulla. Tästä syystä suositeltava havainnointikertojen määrä on vähintään kaksi.

Ensimmäinen maastokäynti suoritettiin 3.5.2024 päivällä, jolloin tarkoituksena oli saada yleiskuva kohteesta ennen varsinaista kartoitusta. Viitasammakoita havainnoitiin kahtena iltana (taulukko 1). Kummallakin kerralla kuunteluun käytettiin 30 minuuttia, joka on riittävä aika siihen, että saapuvaa kartoittajaa mahdollisesti pelästyneet viitasammakot ovat aloittaneet uudelleen ääntelyn. Sää oli kumpanakin iltana lähes tyyni, ja kuuluvuus siten erinomainen. Ensimmäinen ilta oli lämmin ja melko pilvinen, mutta toinen ilta lähes selkeä ja melko kylmä.

Viitasammakkoja kuunneltiin maastossa varovasti liikkuen ja pienin välimatkoin pysähdellen. Näin vältettiin paikalla mahdollisesti ääntelevien viitasammakoiden pelästymistä.

Päivämäärä	Kuunteluaika	Sää
3.5.2024	21.50-22.20	Pilvisyys 6/8, ilma +14 °C → +13 °C, tuuli 2 m/s – 3 m/s
6.5.2024	21.50-22.20	Pilvisyys 1/8, ilma +5 °C → +3 °C, tuuli 3 m/s – 4 m/s

Taulukko 1. Havainnointiajat ja niiden aikana vallinnut sää.

5. TULOKSET JA NIIDEN TULKINTA

Viitasammakkoja ei havaittu.

Kevät oli pitkään tavanomaista kylmempi, mutta sää lämpeni muutamaa päivää ennen vappua nopeasti tavanomaista lämpimämmäksi. Tämä käynnisti viitasammakon kudun Etelä-Suomessa, mm. Hausjärven Oitissa kuultiin viitasammakoita 2.5.2024 (Turkka Korvenpään havainnot). Siten on erittäin todennäköistä, että kutu oli Ylöjärvelläkin käynnissä maastotöiden aikaan. Lämpimät säät jatkuivat vapun yli, mutta jo 6.5. sää alkoi uudelleen selvästi viiletä. Täten kutu oli todennäköisesti monilla paikoilla nopeasti ohi, minkä vuoksi maastokäyntien välillä oli vain kolme päivää.

Kartoitettu alue ei vaikuta erityisen hyvin viitasammakon lisääntymispaikaksi soveltuvalta, sillä laji suosii pysyvämpiä vesistöjä, jotka eivät kuivu kesälläkään. Viitasammakko kutee myös suurissa ojissa, mutta niiden virtauksen tulee olla hidasta. Honkamäen ojan virtaus on tulkintani mukaan viitasammakolle todennäköisesti niin nopeaa, ettei varsinainen oja sovi kutupaikaksi. Havaintojen perusteella kartoitusalueella ei ole viitasammakon lisääntymispaikkaa. Varsinkin ojanvarsi sopii kuitenkin viitasammakon kulkureitiksi.

6. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET

Ahlman, S. & Hankonen, E. 2022. Ylöjärven Siivikkalan Leppästentien luontoselvitys. Ahlman Group Oy, 32 s.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Jokinen, M. 2012. Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842. Esiselvitys, Syke. 57 s.

Saarikivi, J. 2017. Viitasammakko (*Rana arvalis* Nilsson, 1842). - Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt, s. 90-96. Suomen ympäristö 1/2017.